

Pagsusuri sa antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa baitang 7 sa mga karunungan-bayan

De Mesa, Alvin R. ✉

Leyte Normal University, Philippines (ar_demesa@ymail.com)

Mato, Criselda A.

Leyte Normal University, Philippines (lilaymato17@gmail.com)

ISSN: 2243-7703
Online ISSN: 2243-7711

OPEN ACCESS

Received: 14 July 2026
Available Online: 27 July 2026

Revised: 20 July 2026
DOI: 10.5861/ijrse.2026.26342

Accepted: 26 July 2026

Abstract

This study is anchored on three (3) sustainable development goals. First, the quality education, this study aimed to assess the level of knowledge of students in folk literature (karunungan-bayan) to be able to know their understanding on the topic through a test that has been administered. Second is sustainable cities, it is relevant to the study as it sought to identify which type of folk literature reflects the highest and lowest levels of knowledge. Third, reduced inequality, as this study aimed to (1) analyze the students' level of knowledge in understanding folk literature; (2) identify the type of folk literature that demonstrated the highest and lowest levels of knowledge; and (3) draw implications that will serve as the basis for developing an instructional material or learning guide. This study used a descriptive research design, the data were analyzed using weighted mean and percentage frequency, distribution, and it employed a cluster random sampling in selecting the respondents. The result of the study implies that the students' level of knowledge in folk literature is at moving towards mastery level, the riddles (bugtong) obtained the highest level of knowledge, while idioms (sawikain) garnered the lowest level of knowledge. It indicates that students still need continuous guidance to further develop their capacity in understanding folk literature.

Keywords: Folk literature, level of knowledge, test, analysis, implications

Pagsusuri sa antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa baitang 7 sa mga karunungan-bayan

1. Abstrak

Ang pag-aaral na ito ay nakaangkla sa tatlong (3) Sustainable Development Goals. Una, ang quality education, kung saan nilayon ng pag-aaral na ito na suriin ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan upang malaman kung ano ang kasalukuyang kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan. Ikalawa, ang Sustainable Cities and Communities kung saan ninais din ng pag-aaral na ito na tukuyin kung aling uri ng karunungan-bayan ang may pinakamataas at pinakamababang antas ng kaalaman. Pangatlo ay ang *reduced inequality*, sapagkat nilayon ng pag-aaral na ito na makabuo ng kagamitang pampagtuturo na makatutulong sa anomang pagkakataon para sa lahat ng mga mag-aaral. Nilayon ng pag-aaral na ito na (1)suriin ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa pag-unawa sa karunungan-bayan; (2) tukuyin ang uri ng karunungan-bayan na nagpakita ng pinakamataas na antas ng kaalaman at pinakamababang antas ng kaalaman; at, (3)bumuo ng implikasyon na magsisilbing batayan sa pagbuo ng isang kagamitang pampagtuturo o gabay sa pagkatuto. Samantala, ginamit ang *descriptive research* na disenyo sa pananaliksik, sinuri ang datos sa pamamagitan ng *Weighted Mean at Percentage Frequency Distribution*, at ginamit ang *cluster random sampling* sa pagpili ng respondente. Natuklasan sa pag-aaral na ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan ay nasa *moving towards mastery*, nagtamo ng pinakamataas na antas ng kaalaman ang bugtong, samantalang ang sawikain naman ang may pinakamababang antas ng kaalama. Inilahad ng pag-aaral na ito na kinakailangan pa ng patuloy na paggabay sa mga mag-aaral upang mahubog ang kanilang kakayahan sa pag-unawa sa karunungan bayan.

Mga susing salita: Karunungan-bayan, antas ng kaalaman, pagsusulit, pagsusuri, implikasyon

2. Introduksiyon

Ang karunungan-bayan ay mailalarawan bilang isang sangay ng panitikan na nagsisilbing daan para maibahagi ang napapabilang na kaisipan sa kultura ng mga tribo (Uriarte, 2019; sinipi ni Llaneta, 2020). Ayon kay Bendalan (2013, sinipi ni Matammu, 2022), ang karunungan-bayan ay naglalaman ng mga kaugalian, asal, gawi at katangian na tanging atin lamang. Gayunpaman, ito rin ay maituturing na kaban ng yaman ng lahing kayumanggi. Binubuo ito ng mga pahayag na naglalaman ng malalim na aral at nagsisilbing gabay ng mga ninuno sa kanilang pang-araw-araw na pamumuhay at pakikipagkapwa-tao. Ayon kay Llaneta (2020), kabilang sa karunungan-bayan ay ang salawikain, sawikain, at bugtong. Ang mga ito ay maituturing na hindi lamang tumutukoy sa mga simpleng salita sapagkat ito masasabing imbakan ng malalim na aral, pilosopiya, at karunungan ng ating mga ninuno. Layunin ng mga ito na hubugin ang moralidad at pagkatao ng bawat Pilipino.

Ayon sa pag-aaral ni Macaraig (2005), ang salawikain ay isang patalinghagang pahayag na naglalaman ng aral at nagiging batayan ng magandang pag-uugali. Ito ay nakaugaliang isambit at nagsisilbi ring tagapag-alala ng mga tuntuning kagandahang-asal ng ating mga ninuno. Samantala, ang sawikain ay ang mga salita o parirala na may malalim na kahulugan, nangangailangan ng matayog na pag-iisip, at nagpapahayag ng magandang mensahe. Ang nilalaman nito ay mga kaisipan na may kaugnayan sa pag-uugali at pang-araw-araw na pamumuhay (Landingin, 2026). Binanggit naman ni Llaneta (2020) na ito ay tinatawag na idyoma, sapagkat ito ay maikling kasabihan na mayroong ibang kahulugan sa literal nitong anyo. Inilahad sa pag-aaral ni Piedraverde (2025) na isang seryosong isyu na kinaharap sa larangan ng edukasyon, maging sa aspeto ng pag-unawa, ang mababang antas ng kahusayan sa paggamit ng mga sawikain at salawikain. Ayon naman kina Langga at Alico (2020), ang mga sawikain at salawikain ay madalas na maling naiintindihan o hindi naipahayag nang wasto. Samantala, ayon kay Macaraeg (2024), ang malalim na pagpapahayag ng mga karanasan at damdamin sa pamamagitan ng literatura ay mahalaga rin sa pag-unawa sa mga sawikain at salawikain hindi lang sa akademikong konteksto.

Samantala, ang bugtong naman ayon kay Arrogante (2004, sinipi ni Lusing, 2026) ay mailalarawan bilang isang palaisipan at pahulaan. Ito ay inilalahad nang malarawan, masigasig, madalumat, sa makatotohanang pamaraan, kung saan, dito ay ibinabatay ang magiging hula o sagot. Ito ay may layuning pasiglahin ang isip, pukawin ang guni-guni at pasiyahin ang loob ng mga tao habang nagtitipun-tipon. Ayon naman kay Catarongan (2025), nakatutulong ito sa pagpapaunlad ng lohikal na pag-iisip at kakayahang mag-analisa. Gayundin, ito ay gumagamit ng mga salitang hango sa pang-araw-araw na pakikipagtalastasan, pagkilos, at pangyayari na nagdudulot ng mabilis na pag-unawa ng tagahula sa sagot. Pinatunayan naman ni Estera et al. (2025) na ang bugtong ay isa sa mga paraan upang mas maunawaan ng mga mag-aaral ang karunungan-bayan lalo na sa pamamagitan ng paggamit ng kontekstuwalisadong halimbawa.

Ayon kay Elayba (2024), walang ganap na pag-unawa sa pagiging nasyon ang mga Pilipino, na ang ibig sabihin ay marami sa atin ay walang gaanong alam sa kasaysayan at pagmamahal sa bayan. Sa kasalukuyan ay nangingibabaw ang kulturang makabago at mga wikang banyaga sa mga kabataang Pilipino. Ayon kay Entaña et al. (2024), ang karunungan-bayan ay maraming kinakaharap na suliranin na nagdudulot ng pangamba dahil sa patuloy na pag-unlad nito. Dahil sa modernisasyon, ang pagkawala at paglimot sa mga kaalamang tradisyunal ay isa sa mga pangunahing suliranin ng karunungan-bayan. Kabilang din sa mga suliranin ay ang kakulangan ng dokumentasyon at sistematikong pag-aaral kaugnay nito. Gayundin, ayon sa isang artikulo, naging tagapagpahina ng tradisyunal o sinaunang kinagisnang nating mga Pilipino ang pagbabagong dala ng makabagong kasangkapan at teknolohiya sapagkat ang napupunta sa paglalaro ng mga makabagong usong labas na gadget at matinding pagtangkilik ng mga mamamayan (Glenn, 2013).

Sa patuloy na pag-usbong ng makabagong teknolohiya kung saan marami rin ang mga umuusbong na wika at kultura na tinatangkilik, lalo na ng mga mag-aaral, mahalagang matuklasan kung gaano nga kalalim ang kaalaman nila kaugnay sa ating panitikan, partikular ang karunungan-bayan. Hindi lang dapat sila nakapokus sa kung ano ang umuusbong sa kasalukuyan, mahalaga rin na magbalik-tanaw sa ating panitikan. Sapagkat ayon kay Llaneta (2020), nakatutulong ang mga karunungan-bayan bilang gabay sa tamang landas ng buhay, kapupulutan ang mga ito ng aral sa buhay at mas nagpapatalas ng isipan o karunungan, at ito rin ay nakatutulong upang mapanatili ang kultura ng isang lugar. Ayon din kay Santiago (2007, sinipi ni Entaña et al., 2024), mahalagang matuklasan nating mga Pilipino, partikular ang mga mag-aaral, ang ating pinagmulan, pinag-ugatan upang mas mapayabong, mapagtibay ang kaalamang pagkamamamayan bilang tugon sa panitikang maaaring kalaunan ay maglaho sa lipunan. Gayundin, upang maipagpatuloy at mapaunlad ang panitikan ay marapat na gumamit ng wasto at may katuturan lalo na ang mga panitikang nasa bibig at isipan lamang ng mga mamamayan (Rumusud, 2022; sinipi ni Estera et al., 2025). Kaugnay din nito, ay inilahad ni Chen (2019, sinipi ni Estera et al., 2025) na mabilis ang pag-usbong ng mga karunungan-bayan sa gitna ng modernisasyon at digitalisasyon ng lipunan. Ipinakita rin ang kaakibat na pag-unlad ng mga karunungan-bayan sa harap ng masusing impluwensiya ng teknolohiya.

Sa kurikulum ng Kagawaran ng Edukasyon ay kabilang sa mga dapat ituro ang paksang karunungan-bayan. Ito ay pormal na itinuturo sa unang termino ng Baitang 7. Isa ito sa mga hakbang na paraan upang mapanatili ang kamalayan ng mga mag-aaral kaugnay ng karunungan-bayan. Kaya naman, sa pag-aaral na ito ay nilalayong suriin ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa Baitang 7 sa mga karunungan-bayan batay sa resulta ng kanilang paunang pagsusulit.

Layunin ng pag-aaral - Upang maisakatuparan ang pag-aaral na ito, isinagawa ito sa pamamagitan ng mga sumusunod na layunin: (1) Nasusuri ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa pag-unawa sa karunungan-bayan. (2) Natutukoy kung aling uri ng karunungan-bayan ang nagpakita ng pinakamataas na antas ng kaalaman at pinakamababang antas ng kaalaman; at, (3) Nakabubuo ng implikasyon na magsisilbing batayan sa pagbuo ng isang kagamitang pampagtuturo o gabay sa pagkatuto.

3. Metodolohiya

Inilahad sa bahaging ito ang sistematikong paglalarawan sa mga pamamaraan, istrategiya, at hakbang na

isinagawa ng mananaliksik upang maisakatuparan ang pag-aaral. Ipinaliwanag sa bahaging ito ang disenyo ng pananaliksik, ang mga respondente, ang instrumentong ginamit sa pangangalap ng datos, at ang paraan ng pagsusuri sa mga impormasyong nakalap upang mabigyang-linaw at matugunan ang mga pangunahing suliranin ng pananaliksik na ito.

Disenyo ng Pananaliksik - Ang pag-aaral na ito ay isang kuwantitatibong pag-aaral at ginamit dito ang disenyo ng *Descriptive Research*. Ito ay nagbubuo ng mga pangunahing katangian ng isang data set o hanay ng datos nang hindi gumagawa ng mga konklusyong lampas sa mismong datos (Yellapu, 2018). Nakatulong ang disenyo ng ito sapagkat ginamit na batayan ng mananaliksik ang resulta ng pagsusulit na isinagawa.

Mga Respondente - Ang mga naging respondente ng pag-aaral na ito ay pinili gamit ang *Cluster Random Sampling*. Ayon kay Alex (2026), ito ay isinasagawa sa pamamagitan ng paghati sa mga nabubuong grupo o *clusters* sa mas maliit na grupo, kung saan *random* na pinipili mula sa grupo ang magiging respondente para sa pag-aaral. Iniugnay ang teknik na ito sa kasalukuyang pag-aaral sapagkat ang mga mag-aaral sa ika-pitong baitang na kumukuha ng asignaturang Filipino ay binubuo ng apat na seksiyon at partikular na pinili ang isang seksiyon at binubuo ng tatlung limang (35) mag-aaral na nakadalo sa araw ng pagsasagawa ng pagsusulit. Kaya naman nakatulong ang teknik na ito sapagkat hinati ang populasyon sa mas maliit na grupo at pagkatapos ay *random* na pinili mula sa mga *cluster*. Ang mga respondente ay mula sa isang pampublikong paaralan sa probinsiya ng Leyte. Matatagpuan ito sa bayan ng Babatngon, at may populasyon na mahigit walong daang mag-aaral na enrolled sa paaralan (800).

Hakbang Etikal - Ang pag-aaral na ito ay mahigpit na sumunod sa hakbang etikal. Ipinaalam sa mga respondente na ang mga nakalap na personal na impormasyon ng mananaliksik ay mananatiling pribado at kumpidensiyal kagaya na lamang ng pagkakakilanlan nila. Nang masang-ayunan ang paghingi ng permiso, kalaunan ay isinagawa ang pagsusulit. Samantala, ay sinigurado ng mananaliksik na ang datos na nakalahad sa pananaliksik ay ayon sa tunay na naging tugon ng mga respondente.

Mga Materyales- Ginamit ang *Weighted Mean at Percentage Frequency Distribution* upang tukuyin kung gaano kalawak ang kaalaman ng mga mag-aaral batay sa resulta ng pagsusulit. Ang *weighted mean* ay isang kalkulasyon na nagpaparami sa bawat puntos ng datos gamit ang isang itinakdang kadahilanan upang bigyang-diin ang kahalagahan nito sa kabuuang hanay ng datos (Ganti, 2026). Nakatulong ang kagamitang ito upang makuha ang kabuuang resulta ng mga naging sagot sa pagsusulit. Samantala, ang *percentage frequency distribution* ay isang pagpapakita ng datos na nagsasaad ng porsiyento ng mga obserbasyon na umiiral sa bawat data point o grupo ng mga *data point* (Shapiro, 2008). Ang kagamitang ito ay nakatulong upang malaman kung aling bahagi ng karunungan-bayan ang may pinakamataas at pinakamababang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral. Sa pamamagitan nito ay nakabuo ng implikasyon na nagsilbing batayan sa pagbuo ng hakbang upang mapaunlad ang kaalaman ng mga mag-aaral kaugnay sa karunungan-bayan. Ang *percentage distribution* ay inuri sa pitong eskala para malaman ang antas ng kanilang kaalaman alinsunod sa inirekomendang eskala ng DepEd NETRC (Gamiao, 2023).

Talahanayan 1

Interpretasyon ng Antas ng Kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan

Mean Percentage Score	Description
96%-100%	Mastered
86-95%	Close to mastery
66-85%	Moving towards mastery
35-65%	Average
16-34%	Low
5-15%	Very Low
0-4%	No Mastery
5-15%	Very Low
0-4%	No Mastery

Pamamaraan- Sa pangangalap ng datos, gumawa ang mananaliksik ng isang *teacher-made test* na

naglalaman ng limampung (50) katanungan kaugnay ng karunungan-bayan, partikular ang salawikain, sawikain, at bugtong upang isagawa ang pagsusulit. Ang pagsusulit na ito ay dumaan sa item analysis at balidasyon upang masuri at matiyak na ito ay makabuluhan at mapagkakatiwalaan. Ang mananaliksik ay humingi ng pahintulot sa kinauukulan sa pamamagitan ng isang liham bago isagawa ang pagsusulit at nang pinahintulutan, saka naman isinagawa ang pangangalap ng datos. Pagkatapos makuha ang resulta ng pagsusulit, sinuri ito ng mananaliksik kasama ang isang propesyonal upang masiguradong akma ang mga materyales na ginamit at makapaglahad ng interpretasyon kaugnay sa mga nakalap na datos.

4. Resulta at Pagtalakay

Ang bahaging ito ay naglalayong bigyang-linaw ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan at kung aling uri ng karunungan-bayan ang nagpakita ng may pinakamataas at pinakamababang batay sa resulta ng naging pagsusuri at pag-aanalisa sa mga datos.

4.1 Nasusuri ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral tungkol sa pag-unawa sa karunungan-bayan.

Talahanayan 1

Kabuuang Antas ng Kaalaman sa Pag-unawa sa Karunungan-bayan

Baryabol	n	M	MPS (%)	SD	Antas ng Pagganap
Iskor sa Pagsusulit sa Karunungan-bayan	35	36.26	72.51	7.83	Moving Towards Mastery

Ipinakikita sa Talahanayan 1 ang kabuuang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa pag-unawa sa karunungan-bayan batay sa resulta ng isinagawang 50-item na pagsusulit. Lumabas sa pagsusuri na ang mga respondente ay nagtamo ng karaniwang iskor (M) na 36.26 ($SD = 7.83$), na katumbas ng Mean Percentage Score (MPS) na 72.51%. Batay sa itinakdang antas ng pagganap, ang MPS na ito ay nagpapahiwatig na ang mga mag-aaral ay nasa antas na *Moving Towards Mastery* sa kanilang pag-unawa sa karunungan-bayan. Inilalarawan nito na nalinang ang mga pangunahing kaalaman, kasanayan, at pag-unawa ng mga mag-aaral sa karunungan bayan, gayunpaman ay kailangan pa rin ang gabay ng guro para sa patuloy na pag-unlad ng kaalaman ng mga mag-aaral kaugnay sa paksa. Nangangahulugan lamang ito na sa kabila ng modernisasyon ay karapat-dapat lamang na patuloy na turuan ang mga mag-aaral ng mga kaalaman kaugnay sa karunungan bayan at patuloy itong ituro sa klase upang mahubog pa ang kanilang kasanayan kaugnay sa paksa. Sapagkat ayon kay Rumusud (2022, sinipi ni Estera et al., 2025), upang maipagpatuloy at mapaunlad ang panitikan ay marapat na gumamit ng wasto at may katuturan lalo na ang mga panitikang nasa bibig at isipan lamang ng mga mamamayan. Pinagtibay din ni Santiago (2007, sinipi ni Estera, 2025) na mahalagang matuklasan nating mga Pilipino, partikular ang mga mag-aaral, ang ating pinagmulan, pinag-ugatan upang mas mapayabong, mapagtibay ang kaalamang pagkamamamayan bilang tugon sa panitikang maaaring kalaunan ay maglaho sa lipunan.

4.2 Uri ng karunungan-bayan ang nagpakita ng pinakamataas na antas ng kaalaman at pinakamababang antas ng kaalaman

Talahanayan 2

Antas ng Kaalaman sa Bawat Bahagi ng Karunungan-bayan

Bahagi ng Karunungan-bayan	Bilang ng Aytem	M	MPS (%)	Antas ng Pagganap	Ranggo
Bugtong	17	13.46	79.16	Moving Towards Mastery	1
Salawikain	17	12.22	71.93	Moving Towards Mastery	2
Sawikain	16	10.60	66.25	Moving Towards Mastery	3

Ipinakikita sa Talahanayan 2 ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa bawat bahagi ng karunungan-bayan batay sa mga resulta ng paunang pagsusulit. Makikita na ang *Bugtong* ang nagtala ng pinakamataas na Mean Percentage Score (MPS) na 79.16% ($M = 13.46$), na sinundan ng *Salawikain* na may MPS na 71.93% ($M = 12.22$). Samantala, ang *Sawikain* ang nagtala ng pinakamababang MPS na 66.25% ($M = 10.60$). Gayunpaman, ang tatlong bahagi ng karunungan-bayan ay pawang nasa antas na *Moving Towards Mastery*, na nagpapahiwatig na ang mga

mag-aaral ay nagpapakita ng katamtamang antas ng pagkatuto sa bawat bahagi ng pagsusulit. Ipinababatid nito na mataas ang antas ng kanilang kaalaman sa bugtong at nangangahulugan itong mas madali nilang naunawaan ang bugtong kaysa sa dalawa pang uri nito. Kung saan ayon kay Catarongan (2025), ang bugtong ay gumagamit ng mga salitang hango sa pang-araw-araw na pakikipagtalastasan, pagkilos, at pangyayari na nagdudulot upang mabilis na maunawaan ng tagahula ang sagot. Nakatutulong din ito sa pagpapaunlad ng lohikal na pag-iisip at kakayahang mag-analisa. Binigyang-diin naman ni Estera et al. (2025) na ang bugtong ay isa sa mga paraan upang mas mabilis na maunawaan ng mga mag-aaral ang karunungan-bayan lalo na sa pamamagitan ng paggamit ng kontekstuwalisadong halimbawa. Samantala, ipinababatid naman ng resulta na mas nahirapan ang mga mag-aaral sa sawikain. Maiuugnay ito sa pag-aaral ni Landingin (2026) na ang sawikain ay ang mga salita o parirala na may malalim na kahulugan o idyomatiko, nangangailangan ng matayog na pag-iisip, at nagpapahayag ng magandang mensahe, at ipinahayag din ni Langga at Alico (2020, sinipi ni Piedraverde, 2025) na ang mga sawikain at salawikain ay madalas na maling naiintindihan o hindi naipahahayag nang wasto. Pinatunayan naman ito sa pag-aaral ni Piedraverde (2025), ayon sa kaniya, isang seryosong isyu na kinaharap sa larangan ng edukasyon, maging sa aspeto ng pag-unawa, ang mababang antas ng kahusayan sa paggamit ng mga sawikain.

4.3 Implikasyon na magsisilbing batayan sa pagbuo ng isang kagamitang pampagtuturo o gabay sa pagkatuto.

Implikasyon ng estadistikal na resulta ng pag-aaral - Ang pag-alam sa antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan ay sinuri gamit ang iba't ibang pamamaraan. Kaya naman, batay sa naging resulta ng pag-aaral ay nabuo ang mga sumusunod na implikasyon:

- Ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan ay nasa "*moving towards mastery*" pa lamang. Ibig sabihin, ang mga mag-aaral ay mayroon nang mga pangunahing kaalaman kaugnay sa paksa, ngunit hindi pa nila nakamit ang *mastery level*. Ito'y nangangahulugang kinakailangan pa ng mga mag-aaral ang patuloy na paggabay ng guro sa pagkatuto. Kagaya na lamang ng pagsasagawa ng iba't ibang kagamitang pampagtuturo na tutugon sa kakayahan ng mga mag-aaral at huhubog sa kanilang kakayahan sa pag-unawa sa karunungan-bayan upang makamit nila ang *mastery level*. Maiuugnay ang resultang ito sa pag-aaral ni Entena et al., (2024) na ang karunungan-bayan ay maraming kinakaharap na suliranin kabilang dito ang modernisasyon, sapagkat nagdudulot ito ng pagkawala at paglimot sa mga kaalamang tradisyunal ay isa sa mga pangunahing suliranin ng karunungan-bayan
- Ang may pinakamataas na antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa mga uri ng karunungan-bayan ay ang bugtong. Ipinahihiwatig nito na, bagama't nangangailangan pa rin sila ng gabay sa pagkilala at pag-unawa, mainam na maglunsad ng mga kagamitang pampagtuturo na makatutulong upang mapalawak pa ang kanilang kaalaman kaugnay sa paksa. Samantala, ang sawikain ang may pinakamababang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral at natuklasan din na ito ay nasa "*moving towards mastery*" pa rin. Ito ay maiuugnay sa pag-aaral ni Elayba (2024), Ayon sa kaniya, walang ganap na pag-unawa sa pagiging nasyon ng mga Pilipino, na ang ibig sabihin ay marami sa atin ay walang gaanong alam sa kasaysayan at pagmamahal sa bayan. Kung kaya't ipinahihiwatig nito na higit na kinakailangang maglunsad ng mga gawaing pampagkatuto kung saan mailalapat ang sawikain at maging ang lahat ng uri ng karunungan-bayan. Sapagkat mahalaga ang kaalaman at kamalayan sa paksang ito dahil ito ay sariling atin at kailangan pang pagyamanin, ayon pa nga kay Llaneta (2020), nakatutulong ang mga karunungan-bayan bilang gabay sa tamang landas ng buhay, kapupulutan ang mga ito ng aral sa buhay at mas nagpapatalas ng isipan o karunungan, at ito rin ay nakatutulong upang mapanatili ang kultura ng isang lugar.

5. Konklusyon

Batay sa naging resulta ng pag-aaral, nagpakita ito na nasa katamtaman ang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral sa karunungan-bayan o ito ay nasa *Moving Towards Mastery*. Nangangahulugan lamang ito na ang mga mag-aaral ay malapit na sa ganap na pagtukoy at pag-unawa sa pagkakaiba-iba ng salawikain, sawikain, at bugtong.

Ibig sabihin, nangangailangan pa sila ng patuloy na paggabay kaugnay sa paksang karunungan-bayan. Kailangan pa rin ng pagsasanay sa mga kakayahan ng mga mag-aaral, mainam ang pagsasagawa ng mga aralin na mailalapat ang kaalaman sa karunungan-bayan, at ipaliwanag ang kahalagahan ng pagkakaroon ng kamalayan sa sarili nating panitikan, partikular ang mga salawikain, sawikain, at bugtong bilang uri ng karunungan-bayan. Ipinararating din ng pag-aaral na kinakailangan pa rin ng maraming oras at pagpapalalim sa paksa upang makamit ang mga inaasahang pagkatuto ng mga mag-aaral.

Batay din sa pag-aaral na ito na ang bugtong ang nakakuha ng may pinakamataas na antas ng kaalaman ng mga mag-aaral at ang sawikain ang may pinakamababang antas ng kaalaman ng mga mag-aaral. Nangangahulugan lamang ito na higit na nauunawaan ng mga mag-aaral ang mga bugtong sapagkat sinusubok nito ang kaalaman ng mga mag-aaral sa pamamagitan ng paghuhula at higit sa lahat, nagiging madali itong maunawaan dahil ito ay nakaugnay sa pang-araw-araw na karanasan kung kaya't madaling naunawaan ang konteksto. Samantala, ang sawikain ang nagpakita ng may pinakamababang antas ng kaalaman kaysa sa iba pang uri ng karunungan-bayan. Ito ay nangangahulugan na mahirap na unawain ang konsepto ng sawikain para sa mga mag-aaral sapagkat ito ay nagpapahayag ng mga idyomatikong pahayag o mga may nakatagong kahulugan kung kaya't nangangailangan ng malalimang pag-iisip sa konteksto.

Mula sa naging resulta ng pananaliksik ay magsisilbing rekomendasyon ang sumusunod:

- Paggamit ng bugtong bilang laro bago ang pormal na gawain sa klase upang mapanatili ang kanilang kaalaman kaugnay sa paksa.
- Pag-ugnay sa mga modernong sitwasyon o kagamitang pampagtuturo partikular sa mga paksang sawikain at salawikain upang mas mapalalim pa ang pag-unawa.
- Maglunsad ng iba't ibang gawain na tutugon sa kakayahan at pangangailangan ng mga mag-aaral.
- Bumuo ng mga kagamitang kontekstuwalisado sa paksang karunungan-bayan kagaya ng mga modyul, at magsagawa ng paligsahan na susubok sa kanilang kagalingan partikular sa bugtong.
- Magsagawa ng mga gawaing pampaaralan na kagaya ng mga patimpalak na hindi lang nakapokus sa bugtong kundi pati na rin sa salawikain at sawikain, at gayundin ay magsagawa ng peer tutoring kung saan ang mga may mataas na antas ng kaalaman sa pangkalahatang paksa ay maaaring magbigay ng gabay sa kapwa nilang kamag-aaral.

6. Sanggunian

- Alex, D. (2024). What is cluster sampling? Definition, method, and examples. Researcher Life.
- Bhandari, P. (2023). *Inferential statistics: An easy introduction and examples*. Scribbr.
- Catarongan, M. A. (2025, February 3). *Ang mundo ng bugtong*. Prezi.
- Elayba, T. C. (2024). *Pagsasabuhay ng mga karunungan bayan tungo sa pag-unlad ng kaugalian ng mga mag-aaral*. [Di-nakalathalang tesis/artikulo].
- Enteña, L. C., et al. (2024). *Mga kolektibong karunungan bayan ng Claver: Isang pangnilalamang pagsusuri*. [Di-nakalathalang manuskrito/artikulo].
- Estera, J. E. D. & Lagadia, D. L. (2025). Bugtong: Pagkilala sa kulturang Sorsoganon. *International journal of research studies in education*, 14(8), 237-258.
- Gamiao, D. D. (2023). *Loading scheme and worked example strategy in learners' basic calculus mastery* (Research Report). Department of education, Cordillera administrative region.
- Ganti, A. (2026). *Weighted average: Definition and how it is calculated and used*. Investopedia.
- Glenn. (2013, Hunyo 18). *Talinghaga at modernismo sa "101 Bugtong na hindi alam ng titser mo" ni German V. Gervacio*. glennthought.
- Landingin, J. (2026). *Karunungan bayan.pptx* [Slide share]. SlideShare.

- Llaneta, R. N. (2020). Karunungan-bayang irosanon: Isang pagtalunton. *International journal of research*, 9(8), 45–55.
- Lusing, L.M. (2026). *Bugtong*. Scribd.
- Macaraig, M. (2005). Sulyap sa panulaang filipino. Rex Book Store.
- Matammu, C. M. (2022). An analysis and translation into filipino of ibanag proverbs. *International journal of arts, sciences and education*, 3(1), 239–248.
- Piedraverde, A. G. (2025). Emosyonal na koneksiyon sa wika at kahusayan sa paggamit ng sawikain at salawikain sa Filipino. *Nexus international journal of science and education*, 458-450.
- Shapiro, J. K. (2008). *Frequency distribution*. Encyclopedia Britannica.
- Yellapu, V. (2018). Descriptive statistics. *International journal of academic medicine*, 4(1), 60.